

دفترچه معرفی دروس

نیم سال دوم سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴

انجمن علمی فلسفه دانشگاه تهران

@AnjomanPhUT

مقطع کارشناسی

۴	فلسفه علم.....
۶	زبان تخصصی عربی ۲.....
۸	متون فلسفه اشراق.....
۱۰	فلسفه معاصر فرانسه.....
۱۵	کلیات تاریخ اروپا و آمریکا.....
۲۰	فلسفه سیاست.....
۲۳	کلام اسلامی ۲.....
۲۵	تفسیر متون فلسفی ۳(افلاطون و ارسطو).....
۲۷	تفسیر متون فلسفی ۴(آکوئیناس و دکارت).....
۲۹	زبان انگلیسی ۲.....
۳۱	فلسفه پست مدرن.....
۳۴	آشنایی با کلیات و تاریخ علوم(فلسفه نیمه و پایان قرون وسطی و رنسانس).....
۳۸	تاریخ فلسفه قرن نوزدهم(درآمدی بر ایدالیسم با تمرکز بر فلسفه هگل).....

مقطع کارشناسی ارشد

۳۹	تفسیر متون فلسفی ۱.....
----	-------------------------

مقطع دکتری

۴۷	مسائل مهم فلسفه عصر جدید(وحدت عقل: خوانشی از وحدت نقدهای سه گانه کانت).....
----	---

مقطع کارشناسی

فلسفه علم

روزبه زارع

ارتباط با استاد: roozbeh.zare@gmail.com

زمان: چهارشنبه‌ها، ساعت ۸-۱۰

هدف درس

آشنایی با مهمترین مسائل دو حوزه اصلی فلسفه علم تحلیلی

کلیات سرفصل:

- ❖ معرفت‌شناسی علم
 - مسئله استقرا
 - ابطال‌گرایی
 - تأییدگرایی و رویکرد بیزی
 - ابزارگرایی و واقع‌گرایی علمی
- ❖ متافیزیک علم
 - تبیین علمی
 - علیت و قوانین طبیعت
 - تقلیل‌گرایی و رویکرد مکانیستی
 - طبیعی‌گرایی و علم‌بسندگی

ضوابط کلاس و ارزشیابی:

حضور در کلاس برای همه دانشجویان الزامی است و مشارکت در بحث‌های کلاسی دارای امتیاز است.

آزمون پایانی به صورت حضوری و کتاب‌بسته از مباحث کلاس خواهیم داشت.

۱- پاپینو، دیوید. ۱۳۸۳. "فلسفه علم". در: نگرشهای نوین در فلسفه جلد دوم، صفحات ۷۵-۱۳۸. قم: کتاب طه.

۲- اکاشا، سمیر. ۱۳۸۷. فلسفه علم. تهران: فرهنگ معاصر.

۳- شیخ رضایی، حسین، و امیراحسان کرباسی زاده. ۱۳۹۱. آشنایی با فلسفه علم. تهران: هرمس.

۱. Papineau, David. ۲۰۰۳. "Philosophy of Science." In *The Blackwell companion to philosophy*, ۲۸۶-۳۱۶. John Wiley & Sons.

۲. Okasha, Samir. ۲۰۱۶. *Philosophy of science: very short introduction*. Oxford University Press.

زبان تخصصی عربی ۲

سید عمار کلانتر

زمان: دوشنبه‌ها ۱۵-۱۷

اطلاع‌رسانی و راه‌های ارتباطی

اطلاع‌رسانی و به اشتراک گذاشتن فایل‌ها از طریق کانالی در سرویس پیام‌رسان تلگرام خواهد بود. برای ارتباط با اینجانب، به صورت حضوری روزهای یکشنبه ساعت ۱۳:۲۰ تا ۱۴:۵۰ در گروه خواهم بود. و به صورت مجازی، از طریق ایمیل (ammar.kalantar@gmail.com)، تلگرام (@ammarkalantar) و روبیکا در دسترسم.

معرفی درس

هدف از این درس، در ادامه‌ی درس «زبان تخصصی عربی (۱)»، مرور و طرح قواعد پایه‌ی نحو و صرف زبان عربی است تا زمینه برای مراجعه‌ی مستقیم دانشجویان به متون کلاسیک فلسفه‌ی اسلامی فراهم شود. البته صرف دانستن و حفظ قواعد، اگرچه تا اندازه‌ای لازم است، اما به تنهایی کمک چندانی به فهم متن و درک مطلب نمی‌کند، و مساله‌ی اصلی توانایی بکاربردن این قواعد در تحلیل متن است. از این رو، کلاس از دو بخش تشکیل می‌شود: بخش اول به همان مرور و طرح قواعد می‌پردازد که بر اساس کتاب آموزش زبان عربی اثر دکتر آذرتاش آذرنوش خواهد بود و بخش دوم و مهم‌تر به مطالعه‌ی قطعاتی از فیلسوفان مسلمان اختصاص خواهد داشت (قطعات هر هفته متناسب با درس «تاریخ فلسفه‌ی اسلامی (۱)» انتخاب خواهد شد).

تکلیف:

معمولاً پس از هر جلسه، تمرینی در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرد تا در جلسه‌ی به آن پاسخ دهند (بخشی از نمره‌ی کلاسی به این فعالیت اختصاص دارد). علاوه بر این، برای بهره‌بردن از کلاس به دانشجویان توصیه‌ی اکید می‌شود که متن هر جلسه را پیش از آن به دقت مطالعه کنند.

ارزشیابی:

منبع:

آذرنوش، آذرتاش. ۱۳۹۰. آموزش زبان عربی ۱. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

آذرنوش، آذرتاش. ۱۳۸۸. آموزش زبان عربی ۲. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

متون فلسفه اشراق

سید عمار کلانتر

زمان: یکشنبه‌ها، ساعت ۱۵-۱۷

اطلاع‌رسانی و راه‌های ارتباطی

اطلاع‌رسانی و به اشتراک گذاشتن فایل‌ها از طریق کانالی در سرویس پیام‌رسان تلگرام خواهد بود. برای ارتباط با اینجانب، به صورت حضوری روزهای یکشنبه ساعت ۱۳:۲۰ تا ۱۴:۵۰ در گروه خواهم بود. و به صورت مجازی، از طریق ایمیل (ammar.kalantar@gmail.com)، تلگرام (@ammarkalantar) و روییکا در دسترس.

معرفی درس

هدف از این درس، بهبود درک مطلب دانشجویان از متون کلاسیک فلسفه‌ی اسلامی به زبان عربی، بویژه فلسفه‌ی اشراق، و همچنین تمرین نحوه‌ی تعامل با این متون است تا زمینه برای استفاده‌ی مستقیم از این متون توسط خود دانشجویان فراهم شود. از این رو، تاکید اصلی بر خواندن متن و فهم ساختار آن است. بنابراین، هدف از این درس تدریس فلسفه‌ی اسلامی نیست و به توضیح متن به مقدار ضروری و به صورت مختصر بسنده خواهد شد.

عمده‌ی قطعاتی که خواهیم خواند، از حکمه‌ی الاشراق خواهد بود. این قطعات را به دو دسته می‌توان تقسیم کرد: قطعاتی که دیدگاه اختصاصی شیخ اشراق در برابر مشائیان را مطرح می‌کند و به نقد دیدگاه مشائیان می‌پردازد (مانند بحث‌های تعریف، حقیقت جسم و وجود) و قطعاتی که در توضیح برخی از مؤلفه‌های نظام فلسفی ابداعی شیخ اشراق می‌پردازد. در بخش اول، گاهی پیش از بیان نقدهای شیخ اشراق، به اختصار قطعاتی از آثار خود مشائیان در تقریر دیدگاه خود (و همچنین برخی نقدهای پیش از شیخ اشراق به آنها، مثلاً نقد ابوالبرکات بغدادی) خوانده خواهد شد.

نحوه‌ی برگزاری:

در ابتدا، در صورت نیاز، نکته‌ی دستوری یا لغوی بیان می‌شود، سپس در صورت نیاز توضیح مختصری درباره‌ی مطلبی که قطعات درباره‌ی آن است، داده خواهد شد. اما بخش اصلی کلاس، به خواندن قطعات، اشاره به ساختار آنها در صورت نیاز و

ترجمه‌ی آنها اختصاص دارد. در این بخش، ابتدا چند نفر از دانشجویان، هر کدام یک قطعه را ترجمه می‌کنند و در ادامه خودم به خواندن و ترجمه‌ی بقیه‌ی قطعات خواهم پرداخت.

تکلیف:

سه نمره از نمره‌ی پایانی به یکی از این دو گزینه (به صورت اختیاری) اختصاص دارد:

اول: یک متن چند صفحه‌ای (ترجمه نشده) از آثار شیخ اشراق معرفی می‌شود و دانشجویان خود باید آن را در طول ترم بخوانند و یک پرسش سه نمره‌ای از آن در امتحان پایان نیم سال طرح می‌شود.

دوم: دانشجو یک متن کوتاه (حدود ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ واژه‌ای) از متون کلاسیک ترجمه نشده‌ی فلسفه‌ی مشاء یا اشراق را انتخاب می‌کند و پس از تایید بر روی متن کار می‌کند و آن را به دقت ترجمه می‌کند و قبل از هفته‌ی چهاردهم تحویل می‌دهد. دانشجو باید آمادگی داشته باشد که تکلیف را به صورت حضوری تحویل دهد و به پرسش‌ها درباره‌ی ساختار متن و ترجمه‌ی خود پاسخ دهد.

ارزشیابی:

۲ نمره به فعالیت کلاسی (از جمله، حضور، ترجمه و پرسش و پاسخ)، ۳ نمره به تکلیف و ۱۵ نمره به آزمون پایان نیم سال اختصاص خواهد داشت. در آزمون، چهار پرسش مطرح می‌شود:

دو پرسش ۶ نمره‌ای از قطعاتی که در کلاس خوانده شد،

یک پرسش ۳ نمره‌ای از متنی مشابه درباره‌ی همان مطالبی که در کلاس مطرح شد.

یک پرسش ۳ نمره‌ای فقط برای دانشجویانی که در تکلیف گزینه‌ی اول را انتخاب می‌کنند.

فلسفه معاصر فرانسه

سیداشکان خطیبی

زمان: سه‌شنبه‌ها، ساعت ۱۵-۱۷

معرفی درس:

در این دوره خواهیم کوشید ابتدا به اندیشه هانری برگسون، پیوندگاه سده نوزدهم و سده بیستم در فلسفه فرانسوی، با درنگی بیشتر بپردازیم و آن‌گاه تداوم آن را در اندیشه دو رهرو بزرگ او، یعنی ژرژ کانگیلیم و ژیل دلوز، بازنماییم. فلسفه برگسون را می‌توان در آموزه محوری او، یعنی دیرند، خلاصه کرد. سراسر آثار برگسون پردازش تازه‌ای است به سویه تازه‌ای از آموزه دیرند. از این‌رو، با تکیه بر آثار کلان برگسون، نخست آموزه دیرند را - در تمایز با زمان کمی و زمان اجتماعی - همچون «کثرت کیفی» طرح می‌کنیم؛ سپس می‌کوشیم گذشته از کثرت دیرند، از وحدت آن سخن بگوییم و آن را - در تمایز با نوعی وحدت بالفعل - همچون «وحدت به‌نیرو» بنگریم؛ و سرانجام به این مطلب می‌پردازیم که دیرند همچون کثرتی کیفی که وحدتی ویژه و از آن خود دارد، چگونه در عین پیوستگی «آفرینشگر گسستگی» است بی‌آنکه گسستگی آن در تقابل با پیوستگی‌اش باشد. بدین‌سان از سه جهت آموزه دیرند در اندیشه برگسون و پیوند آن‌ها با یکدیگر سخن خواهیم گفت.

جهت نخست دیرند با تکیه بر کتاب جستار در داده‌های بی‌واسطه آگاهی (۱۸۸۷) پرداخته خواهد شد؛ جهت دوم بر اساس کتاب ماده و حافظه (۱۸۹۷) و جهت سوم بر پایه کتاب تطور خلاق (۱۹۰۷). از این گذشته، به شماری از نوشته‌های خرد برگسون نیز مانند مقدمه بر مابعدالطبیعه (۱۹۰۳) نیم‌نگاهی خواهیم انداخت تا صورت‌بندی او را از امکان بنیاد نهادن مابعدالطبیعه بر اساس شهود دیرند - بدون تبدیل فلسفه به امری مضاف و در عین به رسمیت‌شناسی علم - آشکارتر ببینیم.

اما اگرچه در این دوره آغاز و انجام سخن از برگسون و فلسفه اوست، دو نگرش پس‌گستر و پیش‌گستر نیز مد نظر است که یکی درنگی است بر خود آموزه فلسفه «فرانسوی» و دیگری تأملی است در سنتی از فلسفه فرانسوی سده بیستم که بدان کمتر پرداخته شده است. ملاحظه نخست عبارت از طرح این پرسش است که آیا می‌توان فلسفه را با تعینی چون «فرانسوی» طرح کرد و فلسفه فرانسوی را چیزی غیر از «فلسفه نگاشته به فرانسوی» دانست. و آنگاه، اگر بتوان به چنین پرسشی پاسخ مثبت داد، می‌توان به این ملاحظه دوم پرداخت که آیا فلسفه فرانسوی سده بیستم صرف پژواکی ولو نوآورانه از پدیدارشناسی هوسرل و هایدگر یا اگزیستانسیالیسم کیرگور است یا در آن جریانی ویژه نیز از فلسفه‌ورزی حیات و زندگی دارد که می‌توان آن را اندیشه‌ای خاص و خودپا و خودبسا دانست.

این دو نگرش پس‌گستر و پیش‌گستر نیز با تکیه بر فلسفه خود برگسون تحقق می‌پذیرد. نخست می‌کشیم نشان دهیم که برگسون خود از یک سو کوشیده است خویشکاری صورت‌بندی فلسفه فرانسوی را همچون پیشینیان خود به جای آورد؛ و از سوی دیگر، به خودی خود فلسفه‌ای پی افکنده که حلقه وصل تراثش فلسفه فرانسوی در عین باززایی آن است. از برای بازنمودن این دو کار برگسون، صورت‌بندی او را در نوشته‌ای با عنوان *فلسفه فرانسوی* (۱۹۱۵) خواهیم نگریست و زندگی فلسفه او را در اندیشه دو فیلسوف فرانسوی سده بیستم به‌اشاره برجسته می‌کنیم. خواهیم دید که برگسون را می‌توان پس از دکارت - با تمام نوآوری و ویژگی‌ای که اندیشه‌اش دارد - «معلم ثانی فلسفه فرانسوی» به شمار آورد.

صورت‌بندی هریک از این دو فیلسوف، یعنی ژیل دلوز و ژرژ کانگیلم، از اندیشه برگسون بیش از آنکه توضیح برگسون باشد، پرتوی است بر فلسفه خود ایشان. دلوز می‌کوشد فلسفه برگسون را با آموزه تفاوت توضیح دهد و کانگیلم بر تلقی برگسون از حیات تکیه می‌کند. یکی از به‌اصطلاح تعین‌دیرند همچون حیات و دیگری از رفتار دیرند همچون تفاوت و تفاوت‌یابی سخن می‌گوید. اما خواهیم دید که هر دوی این سخنان بیشتر از آنکه اندیشه برگسون را توضیح دهند، راهی برای ورود به فلسفه خود این فیلسوفان و گواه میراث‌بری نوآورانه ایشان از فلسفه برگسون است.

ارزشیابی:

در این دوره دانشجویان بر اساس موضوعاتی که اعلام خواهد شد سه نوشته کوتاه می‌نویسند که هر یک ۳ نمره (مجموعاً ۹ نمره) از نمره پایانی را تشکیل خواهد داد. ۵ نمره به حضور و فعالیت کلاسی و ۶ نمره نیز به امتحان پایانی اختصاص دارد.

مراجع:

۱. Bergson, Henri. *Essai sur les données immédiates de la conscience*. Édité par Arnaud Bouaniche. Paris: Presses Universitaires de France, ۲۰۱۳. [*Time and Free Will. An Essay on the Immediate Data of Consciousness*. Translated by Pogson, F.L. ۱st ed. London: Sonnenschein, ۱۹۱۰.]

دو ترجمه فارسی از این اثر در دست است:

زمان و اراده آزاد: تحقیق در باب معطیات بی‌واسطه خودآگاهی. ترجمه احمد سعادت‌نژاد. تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۴.

پژوهش در نهاد زمان و اثبات اختیار: رهیافتی به نخستین داده‌های وجدان. ترجمه علی‌قلی بیانی. تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۶۸.

۲. Bergson, Henri. *Matière et mémoire. Essai sur la relation du corps à l'esprit*. Édité par Camille Riquier. Paris: Presses Universitaires de France, ۲۰۱۲. [*Matter and Memory*. Translated by W. Scott Palmer and Nancy Margaret Paul. New York: Zone Books, ۱۹۸۸.]

ماده و یاد: رهیافتی به رابطه جسم و روح. ترجمه علی‌قلی بیانی. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۵.

۳. Bergson, Henri. *L'Évolution créatrice*. Édité par Arnaud François. Paris: Presses Universitaires de France, ۲۰۰۷. [*Creative Evolution*. Translated by Donald Landes. Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge, ۲۰۲۲.]

تحول خلاق. ترجمه علی قلی بیانی. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۱.

۴. Bergson, Henri. « Introduction à la métaphysique ». *Revue de Métaphysique et de Morale* ۱۱ (۱۹۰۳): ۱-۳۶. [*An Introduction to Metaphysics*. Translated by Thomas Ernest Hulme. London: Macmillan & Co., ۱۹۱۳.]

۵. Bergson, Henri. « La philosophie française ». *La Revue de Paris* ۳ (۱۵ mai ۱۹۱۵): ۲۳۶-۵۶.

مراجع شماره ۴ و ۵ با نشانی زیر به فارسی ترجمه شده‌اند:

مقدمه بر مابعدالطبیعه: به انضمام فلسفه فرانسوی. ترجمه سیداشکان خطیبی. تهران: فرهنگ نشر نو، ۱۴۰۲.

منابع:

۱. فایدرروس افلاطون، پاره ۲۶۵e

۲. کرین، هانری. «فلسفه قدیم ایران و اهمیت امروز آن». معارف اسلامی (سازمان اوقاف) ۵ (فروردین ۱۳۴۷): ۳۸-۴۷.

۳. Canguilhem, Georges. « La pensée et le vivant ». In *La connaissance de la vie*, 7-12. Paris: Librairie Hachette, 1962.

۴. Deleuze, Gilles. « La conception bergsonienne de la différence », 79-112. *Les études bergsoniennes* 4. Paris: Albin Michel, 1956.

تقویم برگزاری جلسات:

جلسه	موضوع	منابع
نخست، ۲۳ بهمن ۱۴۰۳	آغاز سخن درباره فلسفه «فرانسوی»: سنت همچون نوزایش	«فلسفه فرانسوی»، «فلسفه قدیم ایران و اهمیت امروز آن»
دوم، ۳۰ بهمن ۱۴۰۳	درآمد به اندیشه برگسون و آثار اصلی او، آموزه دیرند	پاره ۲۶۵e از فایدرروس، جستار در داده‌های بی‌واسطه آگاهی

سوم، ۷ اسفند ۱۴۰۳	دیرند همچون کثرت کیفی	جستار در داده‌های بی‌واسطه آگاهی
چهارم، ۱۴ اسفند ۱۴۰۳	دیرند همچون کثرت کیفی	جستار در داده‌های بی‌واسطه آگاهی
پنجم، ۲۱ اسفند ۱۴۰۳	دیرند همچون وحدت بهیرو	ماده و حافظه
ششم، ۱۸ فروردین ۱۴۰۴	دیرند همچون وحدت بهیرو	ماده و حافظه
هفتم، ۲۵ فروردین ۱۴۰۴	دیرند همچون وحدت بهیرو	ماده و حافظه
هشتم، ۱ اردیبهشت ۱۴۰۴	دیرند همچون پیوستار آفرینشگر گسستگی	تطور خلاق
نهم، ۸ اردیبهشت ۱۴۰۴	دیرند همچون پیوستار آفرینشگر گسستگی	تطور خلاق
دهم، ۱۵ اردیبهشت ۱۴۰۴	دیرند همچون پیوستار آفرینشگر گسستگی	تطور خلاق
یازدهم، ۲۲ اردیبهشت ۱۴۰۴	کانگلیم و سنت برگسونی فلسفه	«اندیشه و زنده»
دوازدهم، ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۴	کانگلیم و سنت برگسونی فلسفه	«اندیشه و زنده»
سیزدهم، ۵ خرداد ۱۴۰۴	دلوز و سنت برگسونی فلسفه	«فهم برگسونی از تفاوت»
چهاردهم، ۱۲ خرداد ۱۴۰۴	دلوز و سنت برگسونی فلسفه	«فهم برگسونی از تفاوت»

مقدمه بر مابعدالطبیعه	جمع بندی: بنیاد نهادن مابعدالطبیعه بر اساس شهود دیرند	پانزدهم، ۱۹ خرداد ۱۴۰۴
-----------------------	--	------------------------

کلیات تاریخ اروپا و آمریکا

وحید احمدی

زمان: سه‌شنبه‌ها، ساعت ۱۳-۱۵

معرفی درس:

درس تاریخ کلیات اروپا و آمریکا در این نيسمال به صورت ترکیبی از دیدگاه‌های فلسفی و تأملات در حوادث تاریخی پیش برده می‌شود. در اینجا توجه فلسفی خود را به تاریخ قاره‌ی اروپا معطوف خواهیم کرد. ما در اینجا نور پژوهش خود را در سه اندازه گسترده خواهیم کرد تا فهمی جامع‌تر از راه‌های ورود به تاریخ بیابیم. این راه‌ها به سان عمده، در تراداد فلسفی آلمان بعد از جنگ، از جمله توسط، کارل-آتو آپل، یواخیم کناپه، و راینهارت کوزلک شکل گرفته‌اند. در این تراداد فلسفی، زبان، سرنخ فهم فرهنگ و دوران است و ما در این درس می‌کوشیم تا فهمی از آراء این سه و در نهایت، تاریخ و فرهنگ اروپا آنگونه که زبان آن را شکل داده است، بدست آوریم. در اینجا این آموزه‌ی دیلتای را که آپل آن را نقل می‌کند، راهنمای خود قرار خواهیم داد و طرحی مشخص را پیش خواهیم برد: گام‌نهادن در دالان بُعد هرمنویتیکی زبان در آنجا مجال می‌یابد که بخواهیم میان افق‌های زبانی و زیست‌جهانی دوران‌های گوناگون پل بزنیم.

در وهله نخست به سنت اومانيسم می‌پردازیم که در آن زبان را خدمتکار و کنیز اندیشیدن و شناخت فارغ از زبان نخواهیم یافت، بلکه زبان خاستگاه و برآمدگاه اندیشه است و به فرهنگ در کلیت آن جهتی می‌بخشد. ابعادی از زبان که اروپاییان آنها را از سده‌های پیش Trivium خوانده‌اند، یعنی دانش ادبیات، دیالکتیک و خطابه در اینجا نقشی اساسی دارند و نگاه‌داری فرادش اروپایی بر دوش آنان است. زبان در اینجا به تدریج مبدل به خاستگاه و راهنمای اندیشه اروپا و فهم آن از خویشتن می‌گردد. چنین فهمی را باید در آراء دانته آلیگیری و سپس با گذار به دوران اومانيسم در آراء لوزنزو والا، ویکو و نیز در آراء نیکولاس کوزانوس درباره‌ی لوگوس عرفانی یافت. چنین طرحی را پژوهش مفصل آپل در اختیار ما می‌گذارد.

از سوی دیگر در این درس با تأمل در آراء راینهارت کوزلک و تأملات او درباره‌ی تاریخ مفهوم و افق معنا می‌کوشیم، از گوشه‌ای دیگر، فهمی از دوران‌های تاریخی و نیز آستانه‌ی مدرنیته بدست آوریم. در اینجا بحث خواهیم کرد که مفهوم دوران و آستانه چیست و بحث در تاریخ مفاهیم چگونه به ما کمک خواهد کرد تا رابطه‌ی میان دوران‌های مختلف را درک کنیم. آشنایی با مقولاتی مانند گستره‌ی تجربه و افق انتظار در آرا او به ما در این مسیر یاری خواهد کرد.

در نهایت به سه حادثه‌ی جنگ‌های صلیبی، حمله‌ی عثمانی به وین و حمله ناپلئون به مصر می‌پردازیم. این سه حادثه‌ی تاریخی لحظاتی در تاریخ‌اند که در آنها اروپاییان فهمی از خویشتن به عنوان اروپاییان پیدا کرده‌اند. در بررسی جنگ‌های صلیبی، به گفتگوی فاضل بیزانسی و یک ایرانی فرهیخته درباره‌ی حقیقت مسیحیت و اسلام می‌پردازیم که محور آن نسبت کارهای خداوند و لوگوس است. برای بررسی حمله ترک‌ها به عثمانی و همچنین حمله‌ی ناپلئون به مصر از دو کتاب بهره خواهیم برد که تصویری زنده از این حوادث به دست می‌دهند (مشخصات این دو کتاب در بخش منابع بدست داده شده است).

ارزشیابی:

نمره‌ی این درس بر اساس سه عامل، تکالیف کلاسی، حضور و فعالیت در کلاس و امتحان خواهد بود. امتحان این درس به صورت انتخابی از بخش‌های کلاس خواهد بود. جزئیات شیوه‌ی امتحان و شیوه‌ی اختصاص نمره به هر بخش پس از برگزاری جلسه‌ی نخست اعلام خواهد شد.

تقویم برگزاری جلسات:

جلسه	موضوع	منبع
نخست: ۲۳ بهمن ۱۴۰۳	سرآغاز بحث و سه صفحه‌ی اساسی که آموزگار فرهیزش مغرب زمین بوده‌اند.	خطابه چیست؟
دوم، ۳۰ بهمن ۱۴۰۳	دانته و رساله‌ی: De vulgari eloquentia	ایده‌ی زبان
سوم، ۷ اسفند ۱۴۰۳	لورنزو والا، زبان و قدرت	ایده‌ی زبان
چهارم، ۱۴ اسفند ۱۴۰۳	کوزانوس و لوگوس عرفانی	ایده‌ی زبان نزد نیکولاس کوزانوس
پنجم، ۲۱ اسفند ۱۴۰۳	ویکو	ایده‌ی زبان

چهارم، ۱۴ اسفند ۱۴۰۳	ویکو	ایده‌ی زبان
پنجم، ۲۱ اسفند ۱۴۰۳	درآمد بحث از تاریخ مفهوم و تاریخچه‌ی آن	تاریخ مفهوم و تاریخ اجتماعی
ششم، ۱۸ فروردین ۱۴۰۴	فهم اصلاحات دولت پروس در تاریخ مفهوم	تاریخ مفهوم و تاریخ اجتماعی
هفتم، ۲۵ فروردین ۱۴۰۴	فضای تجربه و افق معنا در تاریخ	گستره‌ی تجربه و افق انتظار
هشتم، ۱ اردیبهشت ۱۴۰۴	مفهوم دوران و آستانه	تاریخ مفاهیم بنیادین
نهم، ۸ اردیبهشت ۱۴۰۴	مفهوم دوران و آستانه	تاریخ مفاهیم بنیادین
دهم، ۱۵ اردیبهشت ۱۴۰۴	جنگ‌های صلیبی و بحث بر سر لوگوس	خطابه بندیکت شانزدهم
یازدهم، ۲۲ اردیبهشت ۱۴۰۴	جنگ‌های صلیبی و بحث بر سر لوگوس	خطابه بندیکت شانزدهم
دوازدهم، ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۴	حمله عثمانی به اروپا	ترک‌ها در دروازه‌ی وین
سیزدهم، ۵ خرداد ۱۴۰۴	حمله عثمانی به اروپا	ترک‌ها در دروازه‌ی وین
چهاردهم، ۱۲ خرداد ۱۴۰۴	حمله ناپلئون به مصر	عجائب الآثار
پانزدهم، ۱۹ خرداد ۱۴۰۴	حمله ناپلئون به مصر	عجائب الآثار

منابع:

۱. منبع زیر مهمترین منبع این درس است. این کتاب جستاری مفصل در ۱۹۶۳ در ۳۹۲ صفحه در مجله‌ی Archiv für Begriffsgeschichte به چاپ رسید. سپس آپل در ۱۹۷۵ این جستار را از نو ویراست و با عنوان زیر به صورت مجزا به چاپ رساند:

Apel, Karl-Otto. ۱۹۷۵. *Die Idee der Sprache in der Tradition des Humanismus von Dante bis Vico*. Bouvier Verlag. Bonn.

۲. بحث درباره‌ی کوزانوس نیز به مقاله‌ای از آپل باز می‌گردد که در ۱۹۵۵ در Archiv für Begriffsgeschichte با عنوان زیر به چاپ رسیده بود:

Apel, Karl-Otto. ۱۹۵۵. "Die Idee der Sprache bei Nicolaus von Cues". Archiv für Begriffsgeschichte. Vol. ۱, pp. ۲۰۰-۲۲۱ (۲۲ pages).

۳. مباحث ما درباره‌ی تاریخ مفهوم عمدتاً به آثار راینهارت کوزلک باز می‌گردد. مخصوصاً مقالات *Begriffsgeschichte und Sozialgeschichte* و نیز *Erwartungshorizont* - *zwei Erfahrungsräume* *historische Kategorien* که هر دو در مجموعه‌ی زیر آمده است:

Koselleck, Reinhart. ۲۰۰۳. *Vergangene Zukunft. Zur Semantik geschichtlicher Zeiten*. Suhrkamp.

از این مجموعه ترجمه‌ای به انگلیسی نیز موجود است:

Koselleck, Reinhart. ۲۰۰۴. *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*. Translated and with an Introduction by Keith Tribe. Columbia university press. New York.

۴. در بخش تاریخی از دو منبع مهم زیر بهره می‌گیریم که هر دو مبتنی بر مشاهدات و تجربه‌ی بیواسطه‌ی تاریخی است:

در بررسی حمله‌ی ترک‌ها به وین:

Sturminger. Walter. ۱۹۶۸. *Die Türken vor Wien in Augenzeugenberichten*. Deutscher Taschenbuch Verlag.

برای حمله‌ی ناپلئون به مصر نیز اثر بسیار مهم جبرتی با عنوان زیر را داریم که حاصل تجارب و مشاهدات جبرتی مورخ مصری از حوادث سالهای حمله‌ی ناپلئون به مصر است:

جَبَرْتی، عبدالرحمان. بی‌تا. *عجائب الآثار فی التراجم والأخبار*. بیروت: دارالفارس.

درباره‌ی جنگ‌های صلیبی نیز مخصوصاً به سخرانی بندیکت شانزدهم در شهر رسگنبورگ خواهیم پرداخت. این سخرانی همراه با سنجش‌گری‌هایی سپس‌تر در کتاب زیر دسترس‌پذیر است:

هابرماس و دیگران. /ایمان و دانش. مجموعه مقالات، سخرانی‌ها و گفتگوها. انتخاب و ترجمه از فرزین بانکی و احمدعلی حیدری. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

فلسفه سیاست

مسعود سینائی‌ان

ارتباط با استاد: masoud.sinaeian@gmail.com

ساعات اداری: با هماهنگی قبلی در دفتر گروه فلسفه

زمان: سه‌شنبه‌ها، ساعت ۱۵-۱۷

پیش‌نیاز: ندارد

معرفی درس

این درس دانشجویان را با مفاهیم کلیدی فلسفه سیاسی آشنا کرده و مهارت تحلیل انتقادی متون کلاسیک و معاصر را در آنها تقویت میکند. هر جلسه پیرامون یک مفهوم اساسی در فلسفه سیاسی سازماندهی شده است و آن را از منظر تاریخی، تحول معنایی و کاربردهای نظری مورد بررسی قرار میدهد. گزیده متون به‌گونه‌ای انتخاب شده‌اند که مطالعه آنها به پیوستگی بحث کمک کرده و مسیر منطقی مباحث را از آغاز تا پایان ترسیم کند. همچنین، دانشجویان تشویق میشوند تا در بحثهای انتقادی مشارکت فعال داشته باشند. پس از هر جلسه، از دانشجویان خواسته میشود که یکی از متون منتخب را مطالعه و تحلیل خود را در قالب خلاصه‌نویسی یا شرح‌نویسی ارائه دهند.

اهداف:

- درک استوار از مفاهیم محوری اندیشه سیاسی و سیر تاریخی آنها؛
- توانایی تعامل انتقادی با متون کلاسیک و معاصر؛
- ارتقای مهارت‌های نگارش فلسفی و استدلال.

ساختار جلسات:

هر جلسه شامل سه بخش اصلی است:

- پرسش و پاسخ
- سخنرانی اصلی مدرس درمورد مفهوم محوری جلسه
- بحث کلاسی و تحلیل انتقادی

تکالیف و مطالعه:

- پس از هر جلسه دانشجو موظف است گزیده‌ای از متون اولیه (۱۰ تا ۲۰ صفحه به فارسی) را مطالعه کند. متون به نحوی انتخاب شده‌اند که ضمن ایجاد پیوستگی، دیدگاه‌های متنوعی از فلاسفه گوناگون در سیر اندیشه سیاسی را به او ارائه دهند.
- در پایان هر جلسه، چند پرسش برای شرح‌نویسی یا خلاصه‌نویسی متون پیشنهاد می‌شود. دانشجو یکی از این پرسش‌ها را انتخاب کرده و تحلیل خود را در قالب متنی کوتاه (۲۰۰ تا ۴۰۰ کلمه) تنظیم می‌کند. این تحلیل باید پیش از آغاز جلسه بعدی به صورت دست‌نویس یا الکترونیکی تحویل داده شود.

سرفصل مباحث:

جلسه	مفهوم و پرسش محوری	گزیده متن محوری از تاریخ اندیشه
۱	درآمد، «فلسفه سیاسی چیست؟»	اشتراوس
۲	«شهر» و حیطه عمومی	ارسطو
۳	قدرت و «اقتدار»	آگوستین
۴	«حکومت»	هابز
۵	«مشروعیت» و تجدد	وبر
۶	«قانون» و امر سیاسی	هارت
۷	«نهاد» و نهادسازی	توکویل
۸	«ملت» و سنت	رنان
۹	«عدالت» و نظم اجتماعی	افلاطون
۱۰	«آزادی» و اراده عمومی	روسو
۱۱	«انقلاب» و پیشرفت	آرنت
۱۲	«یوتوپیا» و امید	بلوخ
۱۳	«بحران»	کوزلک
۱۴	«فلسفه سیاسی و زمانه ما»	(جلسه پایانی)
۱۵	جمع‌بندی کلی و مرور پرسش‌های دانشجویان	-

- مجموع تکالیف کوتاه هفتگی: ۵۰٪
- امتحان نهایی: ۵۰٪
- اثر مثبت: حضور، وقت‌شناسی، مشارکت در کلاس و پرسش و پاسخ‌ها (تا ۱۰٪ امتیاز افزوده)

کلام اسلامی ۲

مهدی ساعتچی

ارتباط با استاد: saatchi.edu@gmail.com

زمان: سه‌شنبه‌ها، ساعت ۸ - ۱۰

اطلاع‌رسانی: ۱۴۰۳ <https://t.me/ikalam>

پیش‌نیاز: کلام اسلامی ۱

معرفی درس

در درس کلام اسلامی ۱ با چستی دانش کلام و سیر تطور آراء و مکاتب کلامی در تاریخ اندیشه اسلامی آشنا شدیم. در این درس برآنیم ذیل هفت محور (۱) معرفت‌شناسی، (۲) هستی‌شناسی، (۳) جهان‌شناسی، (۴) خداشناسی، (۵) انسان‌شناسی (۶) راهنماشناسی و (۷) معادشناسی، صرف‌نظر از نگاه تاریخی و به صورت موضوعی، مسائل اصلی طرح‌شده ذیل این عناوین در سنت کلامی مسلمین را مطرح نموده و رویکردهای مختلف در مواجهه با این مسائل را در تقابل با یکدیگر مورد بررسی قرار دهیم.

سرفصل مباحث:

موضوعات
معرفت‌شناسی / چستی معرفت اعتقادی، طرق دستیابی و منابع معتبر آن؛ حجیت و اقسام آن؛ وجوب نظر.
هستی‌شناسی / ثابت و منفی؛ احوال؛ معانی؛ مقولات؛ حدوث؛ علیت.
جهان‌شناسی / ذره‌باوری؛ کمون و طبایع؛ طفره.
خداشناسی ۱ / تصویر خدا؛ عقل و ایمان؛ ادله اثبات وجود خدا؛ صفات خدا.
خداشناسی ۲ / افعال الهی؛ حسن و قبح؛ قضا و قدر؛ تکلیف؛ لطف و ایلام.
انسان‌شناسی / روح و بدن؛ اراده آزاد؛ انواع افعال.
راهنماشناسی / نبوت؛ معجزه؛ عصمت و امامت.
معادشناسی / معاد جسمانی؛ ثواب و عقاب؛ احباط و تکفیر؛ شفاعت.

با توجه به کوتاه بودن نیمسال قبل برای دانشجویان ورودی، پیش از شروع سرفصل کلام اسلامی ۲، سیر تطور مکاتب کلامی امامیه تدریس خواهد شد.

ارزشیابی:

آزمون میان نیمسال: ۸ نمره / آزمون پایانی: ۱۲ نمره

منابع:

جزوات + سایر منابع و مقالات معرفی شده از طریق کانال اطلاع رسانی

تفسیر متون فلسفی ۳ (افلاطون و ارسطو)

معصومه بهرام

ارتباط با استاد: masouram@yahoo.co.uk

زمان: یکشنبه‌ها، ساعت ۱۵ - ۱۷

پیش‌نیاز: تفسیر متون فلسفی ۱ و ۲

SYLLABUS

- Plato (427-347 BC)
- Dialogue as a Philosophical Form
- Aristotle (384-322 BC)
- Hellenistic and Roman Philosophy

Teaching material source: Nazarnejad, Narges. (1393) 'English for the Students of Islamic Philosophy and Theology'. Tehran: SAMT, pp. 338 (17-47).

METHODS OF ASSESSMENT

Assessment type	Assessment score
Conference presentation in English	۱,۰۰
Class activities and midterm exam	۱,۰۰
Final exam	۱۸

Total	٢٠,٠٠
-------	-------

***70% ATTENDANCE IS REQUIRED.**

تفسیر متون فلسفی ۴ (آکوئیناس و دکارت)

معصومه بهرام

ارتباط با استاد: masouram@yahoo.co.uk

زمان: یکشنبه‌ها، ساعت ۱۳ - ۱۵

پیش‌نیاز: تفسیر متون فلسفی ۱ و ۲ و ۳

SYLLABUS

- Thomas Aquinas (1225-1274)
- The Five Ways
- Rene Descartes (1596 -1650)
- Cartesianism

Teaching material source: Nazarnejad, Narges. (1393) 'English for the Students of Islamic Philosophy and Theology'. Tehran: SAMT, pp. 338 (76 - 106).

METHODS OF ASSESSMENT

Assessment type	Assessment score
Conference presentation in English	۱,۰۰

Class activities and midterm exam	١,٠٠
Final exam	١٨
Total	٢٠,٠٠

***٧٠% ATTENDANCE IS REQUIRED.**

زبان انگلیسی ۲

معصومه بهرام

ارتباط با استاد: masouram@yahoo.co.uk

زمان: سه‌شنبه‌ها، ساعت ۱۰ - ۱۲

پیش‌نیاز: زبان انگلیسی ۱

توضیحات درس: Religiosity and Rationality

SYLLABUS

- Religiosity and Rationality
- Different Theories on Christianity
- Karl Marx and Christianity
- Max Weber and Christianity

Teaching material source: Bahram, Masoumeh. (2012) *Habermas, Religion and Public Life: Religious and Secular Worldviews in European and Iranian Thought*. London: AOIS, pp. 348 (83-102) ISBN: 978-0-9552298-1-7.

METHODS OF ASSESSMENT

Assessment type	Assessment score
Conference presentation in English	1,00
Class activities and midterm exam	1,00
Final exam	18
Total	20,00

***70% ATTENDANCE IS REQUIRED.**

فلسفه پست مدرن

احمد رجبی

زمان: دوشنبه‌ها، ساعت ۱۳-۱۵

ارتباط با استاد: rajabi.ahmad@ut.ac.ir

معرفی درس

محتوای این درس، عمدتاً متمرکز بر فلسفه هایدگر خواهد بود و در نسبت با آن، مبانی، چارچوب‌ها و چشم‌اندازهای اصلی فلسفه‌های موسوم به پست‌مدرن و پسا-متافیزیکی (نظیر فلسفه‌های لویناس، گادامر، فوکو و دریدا) نیز بحث خواهد شد. بر خلاف نیم‌سال‌های گذشته، این بار تصمیم دارم با توجه به جلسات هم‌زمان متن‌خوانی وجود و زمان هایدگر، بحث را بدون تمرکز بر متنی خاص پیش ببرم و می‌کوشم مباحث عمده هایدگر را با گزینش فقراتی از آثار مختلف او در طول حیات فکری‌اش در تمامیت آن به صورت اجمالی و موضوعی طرح کنم، با تمرکز بر این خط تفسیری که اندیشه هایدگر چگونه و به چه معنا از مسیر پدیدارشناسی استعلایی هوسرل، و به تبع آن از کل ضابطه فلسفه سوبرکتیویته، و نهایتاً به تبع آن، از کل سنت متافیزیک جوهر و فهم وجود ذیل جوهریت و حضور، فراتر می‌رود و در جستجوی راهی به کلی جدید و به تعبیر خودش «آغازی دیگر» در اندیشه فلسفی است و جستجوی این راه جدید، چگونه و به چه معنا مسیر اندیشه پسا-متافیزیکی و پسا-مدرن را می‌گشاید. بحث درباره کل این مسیر، بحثی انتقادی خواهد بود، هم در نقد فهم هایدگر از کل سنت متافیزیک، و هم در نقد فهم متفکران پست‌مدرن از فراروی هایدگر از سنت متافیزیک. سرفصل‌های عمده مباحث چنین خواهد بود و بر حسب اقتضاء بحث و گفتگو در کلاس، تعداد جلسات اختصاص یافته به هر سرفصل منعطف و متغیر خواهد بود:

۱- جایگاه فلسفه هایدگر در نسبت با پدیدارشناسی هوسرل: نقد مسأله بی‌واسطگی و بدهاقت یقینی دکارتی، نقد مفهوم شهود رفلکتیو، نقد روش پدیدارشناسی و طرح پدیدارشناسی هرمنوتیکی، فهم جدید از مسأله بنیاد و خاستگاه نهایی پدیدارشناسی، نقد فهم وجود ذیل حضور، سوبرکتیویته و جوهریت. مرجع این مباحث عمدتاً درسگفتارهای دوران ماربورگ هایدگر است.

۲- هستی‌شناسی بنیادین در کتاب وجود و زمان: هستی‌شناسی سوژه ذیل تحلیل اگزیستانسیال دازاین، مفهوم جهان و در-جهان-بودن و فهم نسبت‌مند از وجود موجودات ذیل شبکه ارجاعات درون‌جهانی. ساختار وجود دازاین به مثابه

طرح‌افکنی افکنده، دازاین اصیل و ناصیل، تفسیر آن ذیل مفهوم دغدغه، وجود-رو-به مرگ، و زمانمندی. مسأله زمانمندی و شکست طرح هستی‌شناسی بنیادین ذیل زمانمندی خود وجود. تأثیرپذیری فیلسوفان بعدی نظیر گادامر، فوکو، لویناس، دریدا از مباحث کتاب وجود و زمان نیز به تبع طرح موضوعات بحث خواهد شد.

۳- تفسیر هایدگر از تاریخ متافیزیک ذیل مسأله تعالی دازاین، به طور ویژه تفسیر او از کانت، هگل، افلاطون و تأکید بر مفهوم آزادی و بنیاد در دوران پس از وجود و زمان و پیش از گشت، تأکید متنی در این بحث بیش از همه بر رساله درباب ذات بنیاد و نیز درسگفتارهای هایدگر پس انتشار از وجود و زمان.

۴- تفسیر گشت فکری هایدگر، با تأکید بر مفهوم نا-حقیقت و پوشیدگی و طرح مجدد مسأله تمایز هستی‌شناختی و شکل‌گیری مفهوم رویداد در اندیشه هایدگر. اندیشه تاریخ هستی به مثابه هستی‌خداشناسی و نقد آن با ارجاع به تفسیر هایدگر از نیهیلیسم نیچه. نقد فهم و تفسیر هایدگر از تاریخ متافیزیک. تأثیرپذیری گادامر، فوکو و دریدا از این دوره فکری هایدگر و نقد آنها به ویژه ارتباط تمایز هستی‌شناختی هایدگر با تفاوت در اندیشه دریدا. در این بخش، به متون متعددی از هایدگر ارجاع داده می‌شود که تفصیل آن در طول ترم خواهد آمد.

۵- نقد تکنولوژی در اندیشه هایدگر و رجوع او به زیست شاعرانه و شاعرانگی و کار هنری. مفهوم چهارگانه در اندیشه متأخر هایدگر و ارتباط آن با مفاهیم بنیادینی نظیر رویداد، تمایز هستی‌شناختی، روشنگاه و جهان. نقد فهم هایدگر از شاعرانگی و ارتباط آن با ایمان‌گرایی و مسأله الهیات در اندیشه هایدگر. جمع‌بندی نهایی درباره چگونگی فهم و تفسیر رابطه هایدگر با فلسفه مدرن و فلسفه‌های پست‌مدرن ذیل مسأله آرخه و بنیاد و بنیانگذاری فلسفه. در این بخش نیز به متون متعددی از هایدگر ارجاع داده می‌شود که تفصیل آن در طول ترم خواهد آمد.

پیش‌نیاز:

درس‌های مربوط به فلسفه عصر جدید تا ایدئالیسم آلمان و درس پدیدارشناسی و فلسفه‌های اگزیستانس.

ضوابط کلاس و ارزشیابی:

مشارکت در کلاس، اعم از حضور در ساعت زنده کلاس و مشارکت در مباحث و طرح سوالات: ۱ نمره، تا ۲ نمره ارفاقی و اضافی هم بسته به مشارکت مؤثر در بحث می‌تواند لحاظ شود.

آزمون پایان ترم: ۲۰ نمره

فهرست مفصلی از منابع و بحث درباره آنها به ویژه آثار هایدگر در کلاس معرفی خواهد شد. منابع انگلیسی و آلمانی در صورت تمایل دانشجویان به صورت فایل PDF در گروه مربوط به درس ارسال می‌شود. در اینجا چند نمونه از منابع مهم‌تر فارسی را ذکر می‌کنم.

منابع اصلی

مارتین هایدگر، هستی و زمان، ترجمه عبدالکریم رشیدیان، نشر نی، ۱۳۹۰

منابع فرعی

آندریاس لوکنز، درآمدی به وجود و زمان هایدگر، ترجمه احمدعلی حیدری، نشر علمی

سید محمدرضا بهشتی، زینب انصاری، پرسش وجود، ترجمه و تحقیق بر مبنای شرح فون هرمان بر درآمد وجود و زمان هایدگر، نشر علمی

ژان گروندن، از هایدگر تا گادامر، در راه هرمنوتیک، ترجمه سید محمدرضا بهشتی و مسعود حسینی، نشر نی

ژان گروندن، درآمدی به متافیزیک، ترجمه سعید تقوایی ابریشمی، نشر نی، ۱۴۰۳

لارنس کهون، مدرنیسم و پست مدرنیسم، ویراستار فارسی عبدالکریم رشیدیان، نشر نی

والتر بیمل، بررسی روشنگرانه اندیشه‌های مارتین هایدگر، ترجمه بیژن عبدالکریمی، انتشارات سروش

گونتر فیگال، درآمدی بر هایدگر، ترجمه شهرام باقری، انتشارات حکمت

مارک راتال، چگونه هایدگر بخوانیم، ترجمه مهدی نصر، نشر نی

جولیان یانگ، هایدگر واپسین، ترجمه بهنام خداپنده، انتشارات حکمت

جرج پتیسون، هایدگر متأخر، ترجمه محمد مهدی میثمی، نشر ثالث

عبدالکریم رشیدیان، دریدا در متن، نشر نی

آشنایی با کلیات و تاریخ علوم

(فلسفه نیمه و پایان قرون وسطی و رنسانس)

احمد رجبی

ارتباط با استاد: rajabi.ahmad@ut.ac.ir

زمان: یکشنبه‌ها، ساعت ۸-۱۰

معرفی درس

محتوای این درس، ادامهٔ مباحث درس فلسفهٔ قرون وسطی از نیم‌سال گذشته است. بحث از دوران اوج فلسفهٔ مدرسی در اندیشهٔ توماس آکوینسی و ارتباط او با فلسفهٔ ابن‌سینا آغاز خواهد شد و با فلسفهٔ نیکولاس کوزایی در رنسانس به پایان خواهد رسید. با توجه به نگاه و تفسیری که در نیم‌سال گذشته از دو سنت الهیات سلبی و الهیات ایجابی در فلسفهٔ افلاطونی و ارسطویی به بحث گذاشته شد، در این نیم‌سال نیز استلزامات و پیامدهای فلسفی این دو سنت را در نسبت با یکدیگر از دل پیگیری و بحث دربارهٔ برخی مسائل عمدهٔ فلسفی با تمرکز بر هستی‌شناسی پیش خواهیم برد و هربار بر امکان یا امتناع فلسفه به مثابهٔ متافیزیک تأکید خواهد شد. جهت‌گیری تفسیری مباحث به این سمت خواهد رفت که بحران متافیزیک و امتناع آن در پایان قرون وسطی، برخاسته از فلسفه ارسطو، سنت الهیات ایجابی ارسطویی و ارسطوگرایی قرون وسطی است، و آغاز جدید فلسفه در رنسانس و تأثیر آن در بنیانگذاری متافیزیک سوژه‌گرایانه و ایدئالیسم مدرن، با رجوع مجدد به افلاطون‌گرایی در اندیشهٔ نیکولاس کوزایی بازمی‌گردد. مانند نیم‌سال گذشته، ناچار به گزینش موضوعات هستیم و قصد انتقال داده‌های تاریخی و کتب تاریخ فلسفه را نداریم، بلکه گزینش مباحث، بر حسب خط تفسیر و تحلیل فلسفی‌ای صورت می‌گیرد که در کل ترم طرح خواهد شد. سرفصل‌های کلی مباحث از جهت مسائل و اشخاص و آثار چنین خواهد بود:

۱- هستی‌شناسی توماس آکوینسی: با رجوع به متون توماس و ارجاع به ارسطو، فورفورئوس، ابن‌سینا و ابن‌رشد مباحث ذیل طرح خواهد شد: وجود به مثابهٔ جوهر، جوهریت و فی‌نفسه بودن در فلسفهٔ ارسطو و کنار نهادن نسبت‌مندی دیالکتیک، مطلق ساختن فعل وجود در تمایز از تعینات موجودات در اندیشهٔ فورفورئوس، اشاراتی دربارهٔ تمایز ماهیت از وجود در اندیشهٔ ابن‌سینا و تأثیر آن در فلسفهٔ اسلامی و فلسفهٔ قرون وسطی، هستی‌شناسی توماس: بداهت وجود، اشتراک معنوی و مشابهت (آنالوژی) وجود، تعینات استعلایی وجود، تمایز وجود و ماهیت و پیامدهای فلسفی آن در

اندیشه دونس اسکوتوس و فرانسیس سوارز و زمینه‌سازی فلسفه مدرن، تفسیر هستی‌شناختی توماس از قوه و فعل، فعل وجود. اشاراتی به پیامدهای هستی‌شناسی توماس در فلسفه اخلاق، حقوق و سیاست.

۲- درک متفاوت مایستر اکهارت از مفهوم وجود در نسبت با وحدت مطلق در نسبت توامان با سنت نوافلاطونی و ابن‌سینایی و بنیانگذاری عرفان نظری و الهیات سلبی ناظر به مفهوم وجود، تفسیر اکهارت از تثلیث و تجسد بر حسب مفهوم حیات درون‌خدایی. تأثیر اکهارت بر فلسفه رنسانس در اندیشه نیکولاس کوزانوس و احیاء فلسفه افلاطونی در آغاز عصر جدید.

۳- فروپاشی هستی‌شناسی مدرسی ارسطویی: بحران مسأله وحدت و تفرد در فهم وجود، و به تبع آن، فروپاشی معرفت‌شناسی و الهیات عقلانی در نومیالیسم، نقل‌گرایی و اراده‌گرایی الهیاتی و پیامدهای آن در فلسفه اخلاق و سیاست: با ارجاع به مباحثی پیوسته از دونس اسکوتوس و ویلیام اوکام، چگونگی توجه به مسأله تفرد و جوهر ارسطویی و از میان رفتن وحدت امر کلی و ایده افلاطونی، و در پیوند با آن سربرآوردن اراده‌گرایی الهیاتی و رابطه با ابن‌رشدیان لاتینی پی گرفته خواهد شد و بحث در اینکه چگونه از دل برجسته ساختن تفرد ارسطویی در تقابل با وحدت افلاطونی و برجسته ساختن اراده الهی در برابر علم الهی، نظام عقلانی و ارسطوگرایی فلسفه قرون وسطی فرومی‌پاشد و شکاکیت نومیالیستی که زمینه‌ساز فلسفه مدرن است پدید می‌آید.

۴- احیاء مجدد متافیزیک با رجوع به سنت دیالکتیکی الهیات سلبی افلاطونی و نوافلاطونی توسط نیکولاس کوزانوس و زمینه‌سازی فلسفه مدرن با غلبه بر ارسطوگرایی. چگونگی غلبه بر بحران معرفت‌شناختی و شکاکیت با رجوع به دیالکتیک افلاطونی، فراروی از تعین و غیریت ذیل مفهوم «نا-غیر»، شکل‌گیری مفهوم تمامیت و تأثیر آن در اندیشه برونو و اسپینوزا. احیاء افلاطون‌گرایی و فلسفه نوافلاطونی توسط فیچینو. اشاراتی پایانی به چگونگی شکل‌گیری مبانی فلسفه مدرن از دکارت تا هگل با توجه به پایان فلسفه قرون وسطی و فلسفه رنسانس.

برنامه جلسات:

بر اساس ۴ سرفصلی که در بخش معرفی درس از خطوط اصلی مباحث آمد، جلسات تقسیم خواهد شد. تعداد اختصاص جلسات به این ۴ محور اصلی، بر حسب گفتگوها و همراهی کلاس منعطف و متفاوت خواهد بود اما بطور تقریبی می‌توان ۱۶ جلسه را چنین تقسیم کرد:

جلسه	محتوای جلسه
جلسات ۱ تا ۶	سرفصل اول

سرفصل دوم	جلسات ۷ تا ۹
سرفصل سوم	جلسات ۱۰ تا ۱۳
سرفصل چهارم	جلسات ۱۴ تا ۱۶

پیش نیاز:

تاریخ فلسفه یونان ۱ و ۲، تاریخ فلسفه قرون وسطی.

ضوابط کلاس و ارزشیابی:

مشارکت در کلاس، اعم از حضور در ساعت زنده کلاس و مشارکت در مباحث و طرح سوالات: ۱ نمره، تا ۲ نمره ارفاقی و اضافی هم بسته به مشارکت مؤثر در بحث می تواند لحاظ شود.

آزمون پایان ترم: ۲۰ نمره

منابع:

فهرست مفصلی از منابع و بحث درباره آنها در جلسه اول صورت خواهد گرفت. منابع انگلیسی در صورت تمایل دانشجویان به صورت فایل PDF در گروه مربوط به درس ارسال می شود. در اینجا چند نمونه از منابع مهم تر فارسی را ذکر می کنم.

منابع اصلی

کتاب مقدس، ترجمه هزاره نو بر اساس متن عبری و یونانی، انتشارات ایلام، ۲۰۱۵

فلوطین، تاسوعات، ترجمه محمدحسن لطفی، انتشارات خوارزمی، ۱۳۸۰

توماس آکوینی، درباب هستی و ذات، ترجمه فروزان راسخی، ویراسته مصطفی ملکیان، نشر نگاه معاصر، ۱۳۸۱

منابع فرعی

- فردریک چالز کاپلستون، تاریخ فلسفه جلد ۲ و ۳، ترجمه ابراهیم دادجو، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۱
- جان ماربن، فلسفه قرون وسطی، جلد ۳ تاریخ فلسفه غرب راتلج، ترجمه بهنام اکبری، انتشارات حکمت، ۱۳۹۳
- آنتونی کنی، تاریخ فلسفه غرب، ج ۲، فلسفه قرون وسطی، ترجمه رضا یعقوبی، کتاب پارسه، ۱۴۰۰
- اتین ژیلسون، تاریخ فلسفه مسیحی در قرون وسطی، ترجمه رضا گندمی، انتشارات سمت و دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۰
- اتین ژیلسون، روح فلسفه قرون وسطی، ترجمه علی مراد داوودی، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۳
- اتین ژیلسون، تومیسیم: درآمدی بر فلسفه قدیس توماس آکوینی، ترجمه ضیاء الدین دهشیری، انتشارات حکمت، ۱۳۸۴
- اتین ژیلسون، هستی در اندیشه فیلسوفان، ترجمه حمید طالب زاده، انتشارات حکمت، ۱۳۸۴
- دبلیو کی سی گاتری، تاریخ فلسفه یونان، ترجمه مهدی قوام صفری و حسن فتحی، انتشارات دانشگاه تهران
- ژان گروندن، درآمدی به متافیزیک، ترجمه سعید تقوایی ابریشمی، نشر نی، ۱۴۰۳

تاریخ فلسفه قرن نوزدهم

(درآمدی بر ایدالیسم با تمرکز بر فلسفه هگل)

مصطفی زالی

ارتباط با استاد: m.zali@ut.ac.ir

زمان: دوشنبه‌ها ساعت ۱۵-۱۷ و سه‌شنبه‌ها ساعت ۱۰-۱۲

پیش‌نیاز: آشنایی اولیه با مفاهیم اندیشه‌ی عصر جدید و به طور خاص دکارت و کانت

تذکرات ضروری: حضور آزاد در کلاس این درس ممنوع است؛ در صورتیکه تمایل به حضور غیررسمی و منظم و پیوسته، به من ایمیل بزنید.

چشم‌انداز:

این درس به خوانشی از ایدالیسم با تأکید بر فلسفه نظری هگل اختصاص دارد. هگل در کنار کانت، از نمایندگان اصلی سنت ایدالیسم آلمانی محسوب می‌شود. در این درس پس از مروری اولیه بر مسأله ایدالیسم در سنت پیشاکانتی، به روایتی از ایدالیسم در کانت، فیشته و سپس شلینگ خواهیم پرداخت و پس از این مقدمه، به فلسفه هگل خواهیم پرداخت. در بحث از فلسفه هگل، نخست بر فلسفه نظری دوران پختگی هگل یعنی دوران پس از تألیف پدیدارشناسی تمرکز خواهیم کرد. بنابراین می‌توان محور این درس را بازخوانی مسائل اساسی در سنت فلسفه ایدالیسم آلمانی با محوریت فلسفه نظری هگل دانست. گفته می‌شود مفهوم محوری فلسفه‌ی هگل که در جای جای آثار او نیز به چشم می‌خورد، امر مطلق است. ولی به رغم پیشینه خاص کانتی فلسفه‌ی هگل و شکل‌گیری مسائل آن در بستر سنت ایدالیسم آلمانی، بسیاری، مفهوم مطلق را بر مبنای دلالتی الهیاتی تفسیر کرده‌اند. بنابراین این پرسش محوری به میان می‌آید که چگونه پس از نقادی‌های کانت به مابعدالطبیعه و دیالکتیک استعلایی در نقد اول که به امتناع موضوع قرار گرفتن امور نامشروط در متافیزیک می‌انجامد، بازگشت به امر مطلق ممکن شده است، به ویژه با نوعی دلالت الهیاتی یا به شکل اعم، دلالتی متافیزیکی. به همین دلیل برای تبیین دقیق دلالت امر مطلق در فلسفه‌ی هگل، لازم است نسبت او با فلسفه‌ی کانت روشن شود. در بخش دوم درس (پس از صورت‌بندی فلسفه هگل ذیل ایدالیسم)،

با مروری بر عناصر اصلی کتاب پدیدارشناسی، این کتاب را به عنوان استدلالی هستی‌شناختی علیه شکاکیت تفسیر خواهیم کرد. بنابراین در بخش دوم این درس و با نظر به کتاب پدیدارشناسی، این کتاب به عنوان پاسخ هگل به مسأله شکاکیت بازخوانی خواهد شد. مسأله‌ای برآمده از سنت فلسفه دکارت که همچنان در کانت تداوم می‌یابد و مورد توجه هگل قرار می‌گیرد. در نهایت نشان خواهیم داد که می‌توان پدیدارشناسی را جایگزینی هگلی برای استنتاج استعلایی کانت دانست؛ به گونه‌ای که خودآگاهی استعلایی جای خود را به امر مطلق می‌دهد.

پس از مرور عناصر اصلی کتاب پدیدارشناسی، در بخش سوم درس کتاب علم منطق محور بحث قرار می‌گیرد. علم منطق را می‌توان بازخوانی انتقادی مقولات کهن متافیزیک و دریافت خاص هگل از هستی‌تلقی کرد. بنابراین پس از طرح پاسخ هگل به شکاکیت، علم منطق به عنوان جستاری نقادانه از هستی‌شناسی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در صورتی امکان در بخش چهارم درس بحثی مختصر پیرامون فلسفه عملی هگل (کتاب عناصر فلسفه حق) و نیز واکنش‌های مارکس بدان خواهیم پرداخت.

شایان ذکر است که پیشبرد مباحث این درس با تأکید بر متون محوری و حتی‌الامکان رجوع مستقیم به آنها بوده، در موارد لازم به منابع مکمل ارجاع داده می‌شود که به برخی از آنها در بخش منابع ثانوی اشاره شده است.

سیاست نمره‌دهی:

عنوان	شیوه اول	شیوه دوم
بارم	بارم	بارم
امتحان پایان ترم	۲۰ نمره	۱۵ نمره
تکالیف نوشتاری	ندارد	۵ نمره (دو نوشتار کوتاه ۱۵۰۰ کلمه‌ای)

می‌توانید یکی از دو شیوه فوق را انتخاب کنید.

اصلی

۱. هگل. پدیدارشناسی

The Phenomenology of Spirit, trans. and ed. by Terry Pinkard, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۱۸.

۲. هگل، علم منطق

The Science of Logic, trans. and ed. by George Di Giovanni, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۱۰.

Encyclopedia of the Philosophical Sciences in Basic Outline, Part I: Science of Logic, trans. and ed. by Klaus Brinkmann and Daniel O. Dahlstrom, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۱۰.

Elements of the Philosophy of Right, trans. by H.B. Nisbet, ed. by Allen W. Wood, Cambridge: Cambridge University Press, ۱۹۹۱.

ثانوی

Robert Stern, *Routledge Guidebook to Hegel and the Phenomenology of Spirit*, London: Routledge, ۲۰۱۳.

Karen Ng, *Hegel's Concept of Life: Self-Consciousness, Freedom, Logic*, Oxford: Oxford University Press, ۲۰۲۰.

مطالعه‌ی بخش‌های منتخب از منابع اولی، ضروری بوده و این منابع، به همراه توضیحات تکمیلی کلاس درس، ملاک آزمون نهایی خواهد بود و صرف اتکا به جزوه برای آزمون درس کافی نخواهد بود. منابع ثانوی برای پیگیری بیشتر مباحث درس بوده و مطالعه‌ی آن‌ها ضروری نیست.

سرفصل مباحث:

بحثی مقدماتی پیرامون ایدالیسم
دریافت هگل از پروژه نقادی کانتی (مقدمه پدیدارشناسی)
پاسخ هگل به پروژه نقادی کانت (مقدمه پدیدارشناسی)
یقین حسی
ادراک حسی

نیرو و فاهمه
مقدمه بخش خودآگاهی
خواجه و برده
رواقی گری
شکاکیت
عقل
جمع بندی مسیر کتاب پدیدارشناسی
مقدمه ای بر علم منطق
منطق وجود: نقدهای هگل به متافیزیک کلاسیک
گذار از منطق وجود به منطق ذات: نقدهای هگل به متافیزیک کلاسیک
منطق مفهوم: دریافت هگل از مطلق
مروری بر استدلال های اصلی هگل در کتاب عناصر اصلی فلسفه حق

مقطع کارشناسی ارشد

تفسیر متون فلسفی ۱

احمد رجبی

زمان: یکشنبه‌ها، ساعت ۱۳-۱۵

ارتباط با استاد: rajabi.ahmad@ut.ac.ir

معرفی درس

در این درس قصد دارم بر اساس پژوهش اخیرم، با تفسیر انتقادی چند متن از هایدگر، بر مفهوم امر الوهی و الهیات در فلسفه هایدگر متمرکز شوم. تفسیر امر الوهی و الهیات در فلسفه هایدگر، ناگزیر بحثی بنیادین و فراگیر دربارهٔ مسألهٔ خداشناسی فلسفی و دینی در نسبت با کل تاریخ فلسفه، دین و حتی اساطیر می‌طلبد، چرا که هایدگر در تأملات خویش دربارهٔ الوهیت و بر مبنای هستی‌شناسی خود، هم به نحو سلبی و هم به نحو ایجابی به مباحث بسیاری در فلسفه و دین و اسطوره رجوع می‌کند و رهیافتی خاص را از دل آن به دست می‌آورد. رهیافت سلبی هایدگر را می‌توان ذیل مفهوم «هستی‌خداشناسی» و نقد آن به مثابهٔ قوام متافیزیک و نقد و طرد «خدای متافیزیکی» و تأکید بر «بی-خدایی» ذاتی فلسفه پی گرفت. هایدگر کل تاریخ متافیزیک را هستی‌خداشناسانه می‌داند و آن را در فهم بنیاد و آرخهٔ هستی به منزلهٔ «برترین موجود»، یا به تعبیری ذیل فهم «مطلق وجود» بر مبنای «وجود مطلق» صورتبندی و نقد می‌کند. رهیافت ایجابی هایدگر به خدا، الوهیت و الهیات، بر مبنای نقد هستی‌خداشناسی و خدای متافیزیکی، ذیل مفهوم «خدای الوهی»، به منزلهٔ خدای ایمانی طرح می‌شود که در طول حیات فکری او از مراحل مختلفی عبور می‌کند: از «پدیدارشناسی حیات دینی» و رهیافت پدیدارشناختی و ایمان‌گرایانه به متون عهد جدید در اندیشهٔ متقدم او، تا رهیافت شاعرانه و اسطوره‌ای به «الوهیان» در «چهارگانهٔ» جهان در اندیشهٔ متأخرش.

در این درس قصد دارم هر دو رهیافت سلبی و ایجابی هایدگر، یعنی بی-خدایی و ایمان‌گرایی او را همزمان نقد کنم و در این نقد، از متون خود او و با تفسیر ضابطهٔ مبانی هستی‌شناختی خود او دربارهٔ تمایز هستی‌شناختی و مسألهٔ بنیاد و آرخه بهره‌خواهم گرفت و نشان خواهم داد که چگونه باید هم از بی-خدایی و هم از ایمان‌گرایی فرارفت و اینکه چرا خود هایدگر بالضروره و البته به نحو نامصرح چنین مقصدی را می‌جوید و چرا نمی‌تواند آن را به نحو صریح به فهم و بیان درآورد.

برای این مقصود، بیش از همه بر تفسیر و خوانش نوشتار «پدیدارشناسی و خداشناسی» از کتاب «نشانه‌های راه» متمرکز خواهیم شد و علاوه بر آن، فقراتی منتخب از این متون را نیز بحث خواهیم کرد:

درسگفتار «پدیدارشناسی حیات دینی»، درسگفتار «تاریخ فلسفه از توماس آکوینی تا کانت»، نوشتار «قوام هستی-خدا-شناختی متافیزیک»، کتاب «ادای سهم‌هایی به فلسفه، دربارهٔ رویداد»، نوشتار «نامه درباره اومانیسیم»، و نوشتار «شیء».

برنامهٔ جلسات:

برنامه جلسات بر اساس بحث و گفتگو ذیل این سر فصل‌ها منعطف و متغیر خواهد بود:

۱- مبانی مقدماتی بحث: امر الوهی در فلسفه به مثابهٔ آرچه و تلقی‌های مختلف فلسفی از آرچه، ارتباط پرسش وجود و هستی‌شناسی هایدگر با مسألهٔ خدا به مثابهٔ آرچه ذیل خدای متافیزیکی. ارتباط نقد معنای وجود ذیل جوهریت با نقد خدای متافیزیکی (برترین موجود) و قوام هستی‌شناختی متافیزیک، ارتباط تمایز هستی‌شناختی هایدگر با بی-خدایی فلسفه. تمایز خدای دینی با خدای فلسفی در اندیشهٔ هایدگر. نکاتی دربارهٔ نگاه تراژیک و غیرتراژیک در رهیافت دینی و اسطوره‌ای.

۲- شرح و تفسیر متن «پدیدارشناسی و خداشناسی»، ارتباط این متن با هستی‌شناسی بنیادین در کتاب وجود و زمان، بحث در معنای پدیدارشناسی و دادگی و پوزیتیویته به معنای پدیدارشناختی، دادگی ایمان دینی و رهیافت پدیدارشناختی به آن، بحث و اشاراتی ناظر به فقراتی از درسگفتار «پدیدارشناسی حیات دینی» و تفسیر هایدگر از پولس، آگوستینوس و اکهارت و تأثیرپذیری او از ایمان‌گرایی پولس، لوتر و کی‌یرکگور. ایدهٔ پدیدارشناسی دین در نظر هایدگر و نسبت آن با ایدهٔ الهیات اخلاقی در فلسفهٔ کانت. نقد ایمان‌گرایی هایدگر بر مبنای تمایز هستی‌شناختی.

۳- نقد هستی‌خداشناسی و خدای متافیزیکی توسط هایدگر، با تفسیر فقراتی از درسگفتار «تاریخ فلسفه از توماس آکویناس تا کانت» و نوشتار «قوام هستی‌شناختی متافیزیک». نقد هایدگر به براهین اثبات وجود خدای توماس و نقد کانت بر هرگونه اثبات وجود خدا، برقراری تناظر میان خدای ارسطو و روح مطلق هگل، نقد اطلاق عنوان هستی‌خداشناسی به افلاطون و سنت افلاطونی و نقد ایدهٔ تاریخ هستی هایدگر.

۴- «واپسین خدا» و رابطهٔ الوهیت با رویداد و روشنگاه هستی در اندیشهٔ پسا-گشت هایدگر، با تفسیر فقراتی از کتاب «ادای سهم‌هایی به فلسفه، دربارهٔ رویداد» و نوشتار «نامه درباره اومانیسیم». تفسیر فهم هایدگر از امر الوهی در نسبت با رویداد و روشنگاه هستی، در نقد تلقی شاعرانهٔ متأخر او از «الوهیان» در مفهوم «چهارگانه» با خوانش فقراتی از نوشتار «شیء».

۵- جمع‌بندی: امکان و افق فراروی از دوگانه بی-خدایی فلسفی و ایمان‌گرایی ذیل مسأله آرخبه و بنیانگذاری عقلانیت و طرح امکان یک الهیات سلبی پدیدارشناختی، در تقابل با فهم هایدگر از افلاطون‌گرایی ذیل تفسیر متافیزیکی او از نیهیلیسم نیچه. طرح چشم‌انداز بحث به سوی امکان متافیزیک آزادی بر مبنای عقلانیت برخاسته از الهیات سلبی.

ضوابط کلاس و ارزشیابی:

از آنجا که در این درس به متون متعددی از هایدگر رجوع خواهد شد، با توجه به تعداد دانشجویان و وقت جلسات می‌توان مطالعه و گزارش و تحلیل این متون را در قالب ارائه کلاسی میان دانشجویان تقسیم کرد و به بحث گذاشت. همچنین یک مقاله تحقیقی برای پایان ترم با انتخاب آزاد موضوع از سوی دانشجویان در نسبت با مباحث طرح شده در کلاس و آزمون پایان ترم مجموعاً در ارزشیابی لحاظ می‌شوند.

منابع:

فایل آثار هایدگر به انگلیسی و آلمانی و برخی منابع ثانوی در گروه درس به اشتراک گذاشته می‌شود. عمده مقالات مورد بحث از هایدگر در مجموعه مقالات کتاب «نشانه‌های راه» آمده است. در اینجا مشخصات این کتاب و چند اثر دیگر را می‌آورم و آثار تفصیلی به اشتراک گذاشته خواهد شد:

Martin Heidegger, Pathmarks, edited by William McNeill, Cambridge University Press, ۱۹۹۸

Martin Heidegger, Identity and Difference, translated by Joan Stambaugh

Martin Heidegger, Contributions to Philosophy (From Enowning), translated by Parvis Emad and Kenneth Maly

مسائل مهم فلسفه عصر جدید

(وحدت عقل: خوانشی از وحدت نقدهای سه گانه کانت)

مصطفی زالی

ارتباط با استاد: m.zali@ut.ac.ir

زمان: سه‌شنبه‌ها ساعت ۱۳-۱۵

پیش‌نیاز: آشنایی با فلسفه کانت و مسائل نقدهای سه‌گانه.

تذکرات ضروری: حضور آزاد در کلاس این درس ممنوع است؛ در صورت تمایل به حضور غیررسمی به من ایمیل بزنید.

چشم‌انداز:

مواجهه با کانت غالباً ذیل خوانش دو اثر اصلی در فلسفه نظری و عملی یعنی نقد عقل محض و بنیادگذاری متافیزیک اخلاق صورت می‌گیرد و در این میان برای تکمیل مباحث به کتاب نقد عقل عملی نیز اشاره می‌شود. در سنت کانت‌پژوهی، نقد سوم تحت عنوان نقد قوه حکم گرچه به عنوان عنصر وحدت‌بخش دو نقد قبلی در نظام اندیشه کانت شناخته می‌شود، ولی عموماً به عنوان اثری مجزا و مرکب از دو بخش منفصل از یکدیگر یعنی زیبایی‌شناسی و زیست‌شناسی مورد توجه قرار گرفته است. اما کانت خود ادعا می‌کند که نقد سوم، کل طرح نقادی را به تمامیت آن رسانیده است. از سوی دیگر باید توجه داشت که غایت طرح نقادی را، به تصریح کانت باید در اخلاق دانست یعنی تحقق غایات اخلاقی در جهان. مسأله‌ای که با نظر به صورت‌بندی کانت از مسأله، به چالش دوگانه عقل نظری و عملی در کانت گره می‌خورد؛ ما از یک سو موجوداتی خودتعیین‌بخش هستیم و از سوی دیگر به عنوان موجوداتی طبیعی ذیل علیت مکانیکی قرار می‌گیریم (دوگانه آزادی و طبیعت). با نظر به این دوگانه پرسش محوری فلسفه کانت در نسبت با غایت اساسی آن است که چگونه آزادی می‌تواند در جهان طبیعی اثرگذار باشد یا غایات اخلاقی در جهان طبیعی تحقق یابد؛ به تعبیر دیگر چگونه روایت کانت از قانونمندی طبیعت ذیل نگرش مکانیکی به جهان با روایت او از قانونمندی اخلاقی انسان در تلائم قرار می‌گیرد؟

کانت در سه موضع از نقدهای سه‌گانه (آموزه استعلایی روش از نقد اول، دیالکتیک استعلایی از نقد دوم و ضمیمه نقد سوم) به این مسأله اشاره می‌کند که مفهوم مشترک در این سه موضع خیراعلی است. در این درس بر پاره‌های مذکور از نقدهای

سه‌گانه برای فهم وحدت عقل نزد کانت تمرکز خواهیم کرد؛ دریافتی منسجم که برخلاف تفسیر مشهور برای عقل فراتر از نقشی تنظیمی، قائل به یک نقش شناختی و تقویمی است.

هدف درس:

هدف از این درس کوششی است برای فهم عناصر اصلی فلسفه نقادی کانت و وحدت سه‌گانه‌های نقد عقل نظری، نقد عقل عملی و نقد قوه حکم ذیل مسأله وحدت عقل و مفهوم خیر اعلی. در این درس به تناسب لوازم یک درس تحصیلات تکمیلی، تمرکز توأمانی بر منابع اصلی (متون کانت) و منابع ثانوی (پژوهش‌های معاصر) خواهیم داشت تا در ضمن مطالعه سه‌گانه‌های کانت ذیل مسأله و مفهومی واحد، زمینه آشنایی با پژوهش‌های مهم این حوزه نیز فراهم شود.

لازمه موفقیت در این درس مشارکت فعالانه در کلاس، مطالعه متون مورد بحث، تحویل مقاله و در نهایت شرکت در امتحان پایان‌ترم است.

سیاست نمره‌دهی:

عنوان	بارم	توضیحات
سه یادداشت کوتاه	۳ نمره	در پایان هر بخش، یک یادداشت مختصر هزار کلمه‌ای ناظر به تلخیص محتوای همان بخش از کتاب.
مقاله	۱۲ نمره	این مقاله باید حدود ۴۰۰۰ کلمه ناظر به موضوعات مورد بحث در درس باشد. موضوع مقاله درس باید با تأیید اینجانب ملهم از مسائلی باشد که طی ترم مورد بحث قرار خواهند گرفت.
مشارکت فعال در کلاس	۲ نمره	انتظار می‌رود که تمامی دانشجویانی که درس را انتخاب می‌کنند، با مطالعه منابع در طول ترم، مشارکتی فعالانه در کلاس و مباحث درس داشته باشند.
امتحان پایان‌ترم	۳ نمره	

منابع اولیه

۳. کانت، نقد عقل محض

Critique of Pure Reason, trans. by Paul Guyer and Allen W. Wood, Cambridge: Cambridge University Press, ۱۹۹۸.

۴. کانت، بنیادگذاری متافیزیک اخلاق

Groundwork of Metaphysics of Morals, trans. and ed. by Mary Gregor and Jens Timmerman, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۱۲.

۵. کانت، نقد عقل عملی

Critique of Practical Reason, rev. ed, trans. and ed. by Mary Gregor, trans. rev. by Andrews Reath, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۱۵.

۶. کانت، نقد قوه حکم

Critique of the Power of Judgment, trans. by Paul Guyer and Eric Matthews, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۰۰.

منابع ثانویه

O'Shea, James R. (ed.) *Kant's Critique of Pure Reason: A Critical Guide*, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۱۲.

Jens Timmermann (ed.), *Kant's Groundwork of the Metaphysics of Morals: A Critical Guide*, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۱۰.

Andrews Reath and Jens Timmermann (eds.), *Kant's Critique of Practical Reason: A Critical Guide*, Cambridge: Cambridge University Press, ۲۰۱۰.

Allison, Henry E., *Kant's Theory of Freedom*, Cambridge: Cambridge University Press, ۱۹۹۰.

Guyer, Paul, *Kant's System of Nature and Freedom*, Oxford: Oxford University Press, ۲۰۰۵.

به این منابع تنها برای نمونه اشاره شده است و در طول تدریس به کتب و مقالات دیگری نیز ارجاع داده خواهد شد.

عنوان	منبع
مقدمه: مفهوم خیر اعلی	
دیالکتیک عقل نظری محض	KrV, A۲۹۳/B۲۴۹-A۳۰۹/B۳۶۶
تعارض سوم و مسأله دوگانه آزادی و طبیعت	KrV, A۴۴۴/B۴۷۲-A۴۵۲/B۴۸۰ KrV, A۴۹۱/B۵۱۹-A۴۹۷/B۵۲۵
آزادی استعلایی و آزادی عملی، ایدالیسم استعلایی و حل تعارض سوم	KrV, A۵۳۲/B۵۶۰-A۵۹۹/B۵۸۷
کاربست ایجابی عقل در ضمیمه دیالکتیک استعلایی	KrV, A۶۴۲/B۶۷۰-A۷۰۴/B۷۳۲
آموزه استعلایی روش و مفهوم باور نزد کانت	KrV, A۷۰۸/B۷۳۶-A۸۵۱/B۸۷۹
آموزه استعلایی روش و مفهوم خیر اعلی در نقد اول	KrV, A۷۰۸/B۷۳۶-A۸۵۱/B۸۷۹
توجیه قانون اخلاقی: نحوه رفع تعارض آزادی و طبیعت در کتاب بنیادگذاری مابعدالطبیعه اخلاق	GMS, ۴: ۴۴۶-۴۶۳
دیالکتیک عقل عملی محض	KpV, ۵: ۱۰۷-۱۱۰
دیالکتیک عقل عملی محض و تعیین خیر اعلی	KpV, ۵: ۱۱۱-۱۱۳
تعارض عقل عملی و حل آن	KpV, ۵: ۱۱۳-۱۱۹
تقدم عقل عملی بر عقل نظری	KpV, ۵: ۱۱۹-۱۲۱
اصول موضوعه عقل عملی	KpV, ۵: ۱۲۲-۱۳۴
حکم تأملی و باور اخلاقی در نقد سوم	KU, §§۷۹-۸۴